

Kodeks

o načinu predstavljanja
osoba s invaliditetom
u medijima

Ovu publikaciju finansira:

Sida, Švedska razvojna agencija posredstvom Shia, Švedske organizacije osoba s invaliditetom za međunarodnu saradnju. Mišljenja izražena u ovom materijalu ne odražavaju neophodno i stavove Agencije Sida. Odgovornost za sadržaj snosi isključivo autor teksta.

DOŽIVLJAVAS
TAKO ME OSLOVLJAVAŠ, KAK
ME OSLOVLJAVAŠ, TAKO
DOŽIVLJAVAS

Kako me oslovjavaš

TAKO ME DOŽIVLJAVAŠ

Kodeks

o načinu predstavljanja
osoba s invaliditetom
u medijima

Izdavač

Švedska krovna organizacija unutar pokreta osoba s invaliditetom - Švedske organizacije osoba s invaliditetom za međunarodnu saradnju -

SHIA

Solidarity

Human Rights

Inclusion

Accessibility

Radna grupa za izradu Kodeksa

Amna Alispahić, Maida Agić, Esma Smajkan, Selmir Isaković,
Jasminka Proho, Armin Smajlović, Ervina Čović

Urednik

Zlatko Sarić

Lektura

Kerim Zvizdić

DTP i štampa

T&T concept d.o.o. Sarajevo

Tiraž

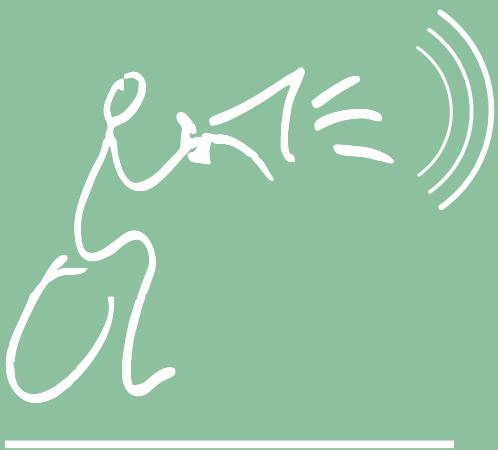
1000

Datum izdavanja

Mart 2012. godina

Sadržaj:

<i>1. Uvod .....</i>	<i>4</i>
<i>2. Zašto nam je potreban Kodeks .....</i>	<i>5</i>
<i>3. Ciljevi Kodeksa .....</i>	<i>6</i>
<i>4. Pojam invaliditeta .....</i>	<i>7</i>
<i>5. Smjernice za korektan medijski pristup osobama s invaliditetom .....</i>	<i>8</i>
<i> 5.1 Pristup osobama s invaliditetom .....</i>	<i>8</i>
<i> 5.2 Komunikacija sa osobama s invaliditetom .....</i>	<i>10</i>
<i> 5.3 Intervjui .....</i>	<i>11</i>
<i>Prilog I: Pojmovnik/Terminologija .....</i>	<i>12</i>
<i>Prilog II: Spisak organizacija koje su podržale Kodeks o načinima predstavljanja osoba s invaliditetom .....</i>	<i>14</i>

1. Uvod

Kodeks koji je pred vama predstavlja produkt zajedničkog rada 46 bosanskohercegovačkih organizacija osoba s invaliditetom, okupljenih oko Programa Shia 2011-2012¹, koje djeluju kroz pet koalicija (*Koalicija "KOLOSI-BN" Bijeljina, Koalicija OOSI HNK/HNZ „Zajedno smo jači“, Koalicija "Neformalna grupa organizacija osoba s invaliditetom" regije Doboj, Koordinacioni odbor organizacija osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo, Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona*), te četiri pridružene organizacije. Značajno je istaći da je proces kreiranja Kodeksa trajao više mjeseci. U okviru procesa formirana je radna grupa koja je održala niz sastanaka na kojima su jasno definirani ciljevi i osnovni elementi Kodeksa. Neophodno je napomenuti i da je radna verzija Kodeksa prošla verifikaciju i unutar samih organizacija osoba s invaliditetom, čime ovaj Kodeks dobija na snazi i vjerodostojnosti.

Kodeks prvi put na prostoru Bosne i Hercegovine daje i prijedlog terminologije koja je zasnovana na Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom.

Vjerujemo da će Kodeks o načinima predstavljanja osoba s invaliditetom u medijima biti značajan iskorak ka jezičnoj standardizaciji posebno u medijima koji trebaju biti i jesu spona između osoba s invaliditetom, organizacija osoba s invaliditetom i cjelokupne javnosti.

---

¹SHIA je švedska krovna organizacija unutar pokreta osoba s invaliditetom Švedske koji radi u ime 29 organizacija članica. Cilj njenog rada je da se putem projekta jačaju lokalne sestrinske organizacije za obavljanje uspješnog lobiranja za prava, jednakost i inkluziju osoba s invaliditetom, Shia je skraćenica / abrevijacija od engleskog termina Solidarity - solidarnosti, Human Rights - ljudskih prava, Inclusion - uključivanje i Accessibility - pristupačnost

2. Zašto nam je potreban Kodeks

U svakodnevnom govoru susrećemo se s velikim brojem neadekvatnih izraza koji se odnose na osobe s invaliditetom. Većina tih izraza ima čak i uvredljivu konotaciju. Nažalost, te nezgrapne fraze, kao oblik diskriminacije, udomaćile su se i u medijskom prostoru, na što je ukazalo i regionalno istraživanje provedeno 2006. godine "Invalidnost u štampanim medijima: Istraživanje o tome kako se invalidnost i osobe s invaliditetom prikazuju u štampanim medijima"². Određeni pomaci na ovom polju napravljeni su u okviru projekta "Profesionalni i etički standardi u izvještavanju o marginalizovanim grupama", koji je proveden u organizaciji Helsinškog parlamenta građana Banja Luka, Fondacije CURE i Udruženja mladih novinara RS. Projekat je rezultirao izdavanjem "Priručnika za izvještavanje o marginalizovanim grupama"³, koji je

namijenjen medijima. Svoj doprinos dala je i stručna lingvistička zajednica kroz izdanje "Način za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima"⁴. Rad na ovom području je tek u začetku, te je neophodno intenzivirati saradnju medija i nevladinog sektora (različita udruženja osoba s invaliditetom) oko upotrebe ispravne terminologije prilikom izvještavanja o osobama s invaliditetom. Prepoznali smo medije kao ključni faktor koji ima potencijal da upotrebom "neutralnih" termina, koji opisuju različite vrste invalidnosti i pojmove vezane uz ovu populaciju, utječu na smanjenje diskriminacije u jeziku.

Cilj nam je Kodeksom, koji se nalazi pred vama, objediniti niz praktičnih savjeta koje treba slijediti prilikom intervjuisanja osoba s invaliditetom/izvještavanja o osobama s invaliditetom, uz konkretnu i ispravnu terminologiju. Kodeks, kao vrlo korisna alatka, treba da vodi ka standardizaciji u medijskom izvještavanju kojom će se izbjegći nekorektnosti i stereotipi.

²Invalidnost u štampi: Istraživanje o tome kako su invalidnost i osobe s invaliditetom prikazane u štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji u 2006. godini, "Radni dokument", Materijali objavljeni u serijalu Disability Monitor Initiative (Inicijativa za praćenje tematike invalidnosti) koja nisu zvanična izdanja Handicap International-a. Regionalna kancelarija Handicap International-a za jugoistočnu Evropu ih objavljuje kao dio regionalne inicijative za izgradnju znanja o invalidnosti u tranziciji. Izveštaji i radovi predstavljaju preliminarne analize koje se prosledjuju ključnim akterima i činocima radi podsticanja razmjene mišljenja i debate. Handicap International-a za jugoistočnu Evropu, www.disabilitymonitor-see.org

³Priručnik za izvještavanje o marginalizovanim grupama

⁴Način za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima

Kodeks

Kako me oslovjavaš, tako me doživljavaš

3. Ciljevi Kodeksa

Duboko svjesni činjenice da su osobe s invaliditetom u medijima često neadekvatno prikazane, da se u fokusu prikazivanja ovih osoba često zanemaruje osobnost, a naglašava invaliditet, ističe onesposobljenje i zanemaruje sposobnost, prenaglašava uspjeh osobe (uspješan/na iako je osoba s invaliditetom), ovim Kodeksom se žele inicirati akcije koje će u krajnjoj konsekvenци dovesti do ostvarenja sljedećih ciljeva:

- Standardizacija pojmova koji se koriste u medijskom izvještavanju kada je riječ o osobama s invaliditetom
- Promjenjen odnos prema izvještavanju o osobama s invaliditetom (uključujući, unapređenje komunikacije sa osobama s invaliditetom, smanjenje uvriježenih predrasuda o njihovim "velikim dostignućima", prikazivanje osoba s invaliditetom kao sudionika običnog, svakodnevnog života, uzimajući u obzir ljudsku dimenziju ovih osoba, i sl.)
- Kroz uspostavljanje čvrstih partnerskih odnosa sa medijima promijeniti ambijent i stav cjelokupne društvene zajednice prema osobama s invaliditetom

Treba naglasiti i to da Kodeks ne predstavlja "pobunu" osoba s invaliditetom protiv neadekvatnog predstavljanja u medijima, već, naprotiv, predstavlja iskazivanje voljnosti i spremnosti osoba s invaliditetom da po principu "ništa o nama, bez nas", u partnerstvu sa medijima, mijenjaju i poboljšavaju stavove zajednice s ciljem socijalne inkluzije. Ovaj Kodeks nudi drugačiji pogled na probleme medijskog predstavljanja osoba s invaliditetom, prožet upravo perspektivom samih osoba s invaliditetom, i u tom kontekstu predstavlja korak naprijed kada je riječ o mogućim modelima medijskog predstavljanja osoba s invaliditetom.

4. Pojam invalidnosti

Ratificiranjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom 2009. godine, usvajanjem Jedinstvene politike u oblasti invalidnosti 2008. godine, te usvajanjem entitetskih strategija za primjenu politike, Bosna i Hercegovina se opredijelila za jedan novi pristup pitanju invalidnosti i pitanjima koja se tiču osoba s invaliditetom.

Podsjećamo da se u preambuli Konvencije o pravima osoba s invaliditetom navodi:

(e) *Priznajući da je fenomen invalidnosti koncept koji se razvija, a da sama invalidnost proističe iz interakcije osoba s oštećenjima sa okolinskim barijerama i barijerama koje se odražavaju u stavovima zajednice, a otežavaju puno i efektivno učešće osoba s invaliditetom u društvu na osnovu jednakosti sa ostalim članovima tog društva.*

Osobe s invaliditetom obuhvaćaju osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i djelotvorno sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.⁵

Dakle, uočavamo da pojmovi "invalidnost" i "osoba s invaliditetom" nisu striktno definirani u Konvenciji, međutim, elementi u preambuli i članu 1. osiguravaju smjernice za razjašnjenja.

Neki elementi ovih odredbi su relevantni za istaknuti. Prvo, tu je priznanje da je "invalidnost" razvojni proces koji prije svega proizlazi iz stavova, ali i barijera iz okoline, koji otežavaju sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu.

Prema tome, pojam "invalidnost" nije fiksan i može se mijenjati, ovisno o prevladavajućem okruženju i stavovima u društvu.

Drugo, invalidnost se ne smatra zdravstvenim stanjem, nego se radije posmatra kao rezultat interakcije između negativnih stavova ili neprikladne okoline u odnosu na stanje pojedinih osoba. Do promjene stavova i barijera iz okoline - za razliku od liječenja osobe s invaliditetom kao „problema“ koji treba „popraviti“ - ove osobe mogu sudjelovati kao aktivni članovi društva i uživati u nizu svojih prava.

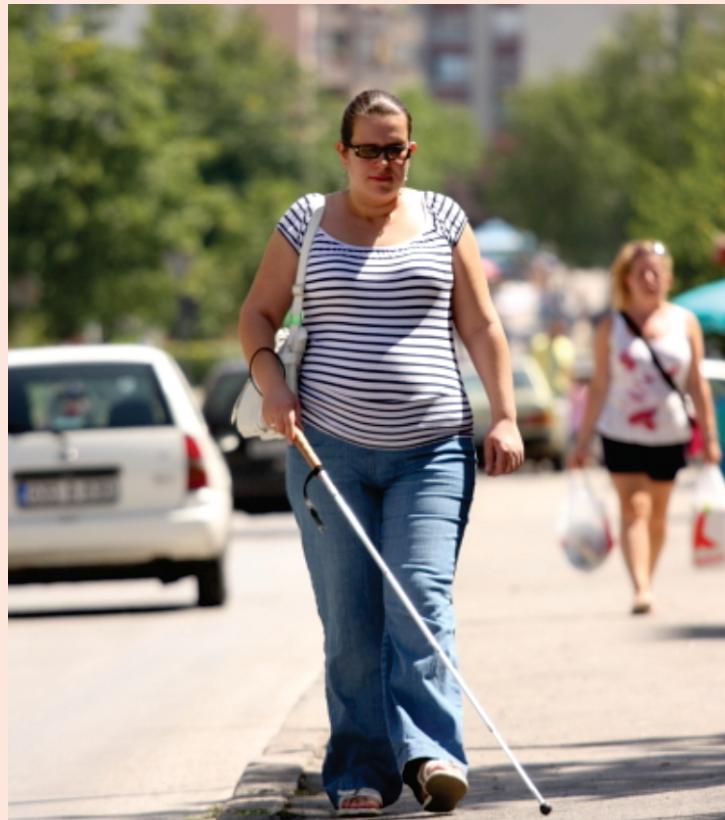
⁵Član 1. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom; ova Konvencija je potpisana i ratificirana od strane Bosne i Hercegovine

Kodeks

Kako me oslovjavaš, tako me doživljavaš

5. Smjernice za korektan medijski pristup osobama s invaliditetom

U namjeri da pomognemo medijima kada je u pitanju korektan medijski pristup osobama s invaliditetom donosimo nekoliko sugestija vezanih za pristup i samu komunikaciju. Vjerujemo da je upravo iskustvo u radu sa osobama s invaliditetom, koje nose organizacije koje stoje iza ovog Kodeksa, dovoljan razlog da se ove sugestije uzmu u razmatranje i koriste u trenucima kada mediji pristupaju i komuniciraju sa osobama s invaliditetom.

5.1 Pristup osobama s invaliditetom

Preporučuje se svim urednicima i novinarima da sebi postave četiri pitanja o prikazivanju osoba s invaliditetom u elektronskim/printanim medijima:

- Da li je prikazivanje osobe s invaliditetom zaštitničko?
- Da li je osoba s invaliditetom prikazana kao žrtva?
- Da li prikazivanje demonizuje osobu s invaliditetom?

Ili, umjesto toga,

- Da li se osoba/lice s invaliditetom posmatra kao bilo koja druga osoba?

Primjer: U medijima se o osobama s invaliditetom uglavnom govorи indirektnо kroz pitanja socijalne pomoći, naknade za invaliditet ili inkluзivnog obrazovanja. Međutim, rijetko se polazi sa stanovišta same osobe, niti se govorи o pitanjima od direktnе važnosti za njih. U medijima najčešće čujemo priče o osobama s invaliditetom viđene iz perspektive populacije osoba bez invaliditeta. Tako, naprimjer, nema izvještaja ili članka o nekom opštem životnom pitanju koje se odnosi na cijelokupnu populaciju viđenu očima osobe s invaliditetom ili djeteta s invaliditetom. Naprimjer, u dječijim emisijama, u kojima se u svakoj epizodi predstavlja jedno dijete koje govorи o svojoj svakodnevniци, prijateljima, interesovanjima, nikada nećete vidjeti dijete s invaliditetom. Ovakvim odnosom medija prema djeci s invaliditetom stiče se utisak ili da u našoj državi ona ne postoje ili da ne zaslužuju da budu tretirana kao druga djeca.

- Nemojte biti isuviše plemeniti ili isuviše politički korektni – ako se fokusirate isključivo na ispravnost upotrebe jezika, opisivanje osobe s invaliditetom će vas spriječiti da uradite bilo šta drugo. Sve slike mogu imati važnu ulogu pri pospješivanju vidljivosti – čak i onih tzv. negativnih.

- Razmotrite mogućnost uključivanja osobe s invaliditetom u scenario koji je uobičajen za osobu bez invaliditeta.
- Razmišljajte o različitim vrstama invalidnosti, nemojte samo misliti na određene tipove invalidnosti, npr. samo na slijepе osobe ili samo gluhe osobe.
- Razmislite o tome da pokažete svakodnevne situacije koje uključuju osobe s invaliditetom, radije nego situacije povezane sa invalidnošću.
- Izbegavajte drugu krajnost - konstantno pokazivanje visokih dostignuća osoba s invaliditetom (“super invalid”).
- Prikažite osobе s invaliditetom kao jednakе. Neka govore same u svoje ime, naglasite dobre izjave i dopustite im da pokažu svoju osnaženost.

5.2 Komunikacija sa osobama s invaliditetom

Nekoliko praktičnih savjeta vezano za komunikaciju sa osobama s invaliditetom:

- Budite strpljivi i slušajte pažljivo.
- Koristite normalan ton.
- Nemojte da govorite ili završavate rečenicu u ime osobe s kojom razgovarate.
- Nikada nemojte da pitate "šta vam se desilo"? Uzdržite se od radoznalosti.

- Oslovjavajte osobu s invaliditetom njenim ličnim imenom, bez persiranja samo ako se i drugima obraćate sa istom prisnošću odnosno ukoliko i druge prisutne ne persirate.
- Obraćajte se direktno osobi s invaliditetom (ne u trećem licu), i ako je u pravnji tumača ili pratioca.
- Nikada nemojte da pravite prepostavke o tome šta bilo ko može da uradi (ili ne može!).
- Etikete ne govore ništa o ljudima, one samo pojačavaju stereotip da je osoba s invaliditetom "bolesna" i zavisna od ljekara.
- Ako morate da pominjete stanje neke osobe, recite "osoba koja ima epilepsiju ili dijabetes, osoba s Down sindromom".
- Nemojte da vam bude neprijatno pri korišćenju uobičajenih izraza koji bi se mogli dovesti u vezu sa nečijim invaliditetom, na primjer, "Vidimo se kasnije" ili slično.
- Izbjegavajte upotrebu jezika koji sugeriše da su osobe s invaliditetom uvijek slabe ili zavisne od drugih, ili koji bi ih predstavio kao objekte sažaljenja, kao naprimjer „pati od...”, „vezan za ...”, „ovisan od...”, „štićenik...” ili „žrtva ...”.

5.3 Intervjui:

Neki od primjera i sugestija za prilagođavanje koje možete provesti tokom intervjeta sa osobom s invaliditetom:

- Vodite računa o pristupačnosti prostora osobi s invaliditetom koju intervjujete.
- Ukoliko intervjujete gluhi ili nagluhi osobe, bez obzira na prisutnost tumača, obraćajte se gluhoj osobi. Vodite računa o tome da tumač treba da sjedi nasuprot gluhe osobe, ne pored nje, a kamera se treba fokusirati na gluhih osoba, a ne na tumača.
- Ako je vaš sagovornik oštećenog vida, dogovorite se prije intervjeta kako ćete koristiti govor tijela kao signal. Na radiju je ruka na ramenu efikasan način da signalizirate potrebu da se dovrši neki odgovor.
- Ako je vaš sagovornik oštećenog sluha, saznajte unaprijed koja vrsta komunikacije mu najviše odgovara (znakovni jezik, čitanje sa usana, razgovor uz pomoć slušnog aparata/pomagala itd.).
- Ako je vaš sagovornik osoba s intelektualnim teškoćama budite spremni da sačekate na odgovor, imajte strpljenja i nemojte završavati rečenice u ime sagovornika, niti pokušavati da objasnite šta je on/ona zapravo htjela reći.

Nema vrijednosti u tome da budete blagi ako posao zahtijeva da se postavljaju teška pitanja. Ovo bi bilo snishodljivo i nezadovoljavajuće za svakoga. Ovo se odnosi na čitav opseg situacija prilikom intervjeta.

Mnoge invalidnosti su „nevidljive“, tako da ste prilikom uličnog intervjeta vjerovatno već uključili osobu s invaliditetom bez da ste to znali. Ukoliko želite da aktivno tražite osobe s invaliditetom da učestvuju u vašim uličnim intervjuima, mogli biste da se obratite lokalnim organizacijama osoba s invaliditetom. Zašto ne biste poslali poruku zaustavljući samo prolaznike koji su osobe s invaliditetom – nešto što producenti i režiseri rijetko rade?

Pojmovnik/Terminologija

U želji da i na praktičan način pomognu proces standardizacije pojmoveva koji se koriste, a u vezi sa osobama s invaliditetom, te da olakšaju rad medijima, sačinjen je kratki Pojmovnik riječi koje se najčešće koriste u javnom izražavanju. **Osnova** za kreiranje Pojmovnika bila je **Konvencija o pravima osoba s invaliditetom** i smjernice koje je ona postavila. Imajući u vidu da je ovaj Pojmovnik samo početak procesa standardizacije pojmoveva u medijima i cjelokupnoj javnosti, nije se insistiralo na brojnosti pojmoveva koji se u njemu nalaze, nego na njegovoj praktičnosti i upotrebnjoj vrijednosti. Sasvim je sigurno da će u sljedećim fazama i doradama Pojmovnika biti obuhvaćen širi spektar pojmoveva. Proces jezične standardizacije u ovoj oblasti, koji započinje ovim Kodeksom, ostaje otvoren za njegova daljnja poboljšanja.

NE	NEGO
Invalid; Hendikepiran	Osoba s invaliditetom
Gluh; Nagluh; Gluhonjem	Gluha osoba; Nagluha osoba; Osoba oštećenog sluha
Slijep; Oštećenog vida	Osoba/Lice oštećenog vida; Slijepa osoba/lice; Slabovidna osoba/lice
Cerebralac	Osoba/Lice s cerebralnom paralizom
Paraplegičar	Osoba/Lice s paraplegijom
	Osoba/Lice s dječjom paralizom
	Osoba/Lice s posljedicama mišićnih oboljenja
	Osoba/Lice s teškim hroničnim oboljenjima
	Osoba/Lice s tjelesnim/fizičkim invaliditetom

Riječi kao što su gluh, slijep i sl., ne koriste se kao imenice već isključivo kao pridjevi uz imenicu osoba.

NE	NEGO
Autist	Osoba/Lice s autizmom; Osoba/Lice u autističnom spektru; Dijete u autističnom spektru
Amputirac	Osoba/Lice s tjelesnim invaliditetom; Osoba/Lice kojima je amputiran dio tijela; Osoba/Lice bez noge; Osoba/Lice bez ruke
Osoba oboljela od Downovog sindroma	Osoba/Lice s Down sindromom; Dijete s Down sindromom
Mentalno retardiran	Osoba/Lice s intelektualnim teškoćama/poteškoćama
Dijete ometeno u razvoju	Dijete s teškoćama/poteškoćama u razvoju
Normalna škola	Redovna škola
Poremećaji glasovno-jezičko govorne komunikacije	Osoba/Lice s poteškoćama u glasu i govoru
Osoba s poremećajem pažnje/hiperaktivnosti	Osoba/Lice sa smanjenom pažnjom/hiperaktivnošću
Osoba s poremećajem iz autističnog spektra	Osoba/Lice autističnog spektra
Osoba s motoričkim poremećajem	Osoba/Lice sa smanjenom motoričkom sposobnošću
Osoba s poremećajem u ponašanju i emocionalnim poremećajima	Osoba/Lice s asocijalnim ponašanjem i emocionalnim ispadima
Specijalna škola	Škola za specijalni odgoj i obrazovanje

Ako je neophodno fokusirati se na vrstu invaliditeta, koristiti:

-Osobe s tjelesnim invaliditetom,

-Osobe sa smanjenim motornim sposobnostima (pokretljivošću),

... vidi tabelu

Kodeks

Kako me oslovjavaš, tako me doživljavaš

Prilog II

Spisak Koalicija i organizacija koje su podržale Kodeks

Koalicija OOSI HNK/HNŽ „Zajedno smo jači“

Udruga gluhih i nagluhih „Sluh“ HNŽ Mostar

Udruženje roditelja i prijatelja osoba sa posebnim potrebama „Suncе“ Mostar

Humanitarna udruga „Cvijet“ Čapljina

Udruga roditelja i prijatelja djece sa posebnim potrebama „Susret“ Čitluk

Udruga građana roditelja djece s posebnim potrebama "Djeca nade" Prozor - Rama

Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama "I" Konjic

Udruženje mladih „Ružičnjak – Los Rosales“ Mostar

Koalicija “Neformalna grupa organizacija osoba sa invaliditetom” regije Doboј

Udruženje paraplegičara, oboljelih od dječije paralize i ostalih tjelesnih invalida regije Doboј – nosilac projektnih aktivnosti

Udruženje distrofičara Doboј

Edukativno-resursni centar za osobe sa invaliditetom „ERC“ Doboј

Udruženje slijepih i slabovidnih Doboј

Odbojkaški klub invalida „OKI“ Doboј

Udruženje amputiraca Doboј

Savez za sport i rekreaciju invalidnih lica Doboј

Udruženje civilnih žrtava rata Doboј

Savez invalida rada Doboј

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Doboј Jug

Udruženje distrofičara Teslić

Udruženje djece sa posebnim potrebama Doboј

Koordinacioni odbor organizacija osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo

Udruženje slijepih Kantona Sarajevo

Udruženje oboljelih od multipleskleroze Kantona Sarajevo

Udruženje invalida rada Kantona Sarajevo

Udruženje distrofičara Kantona Sarajevo

Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Kantona Sarajevo

Udruženje oboljelih od cerebralne dječije paralize Kantona Sarajevo

Udruženje gluhih Kantona Sarajevo

Udruženje oboljelih od poliomyelitisa, povrede mozga i kičmene moždine Kantona Sarajevo

Udruženje za podršku osobama sa intelektualnim teškoćama na području Kantona Sarajevo „Oaza“

Unija civilnih žrtava rata Kantona Sarajevo

Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom Tuzlanskog kantona

Udruženje distrofičara Tuzlanskog Kantona

Udruženje građana za pomoć u duševnoj nevolji Fenix

Udruženje građana oštećenog vida Tuzla

Udruženje građana Informativni centar za osobe sa invaliditetom "Lotos" Tuzla

Udruženje žena sa invaliditetom H.O. Lotosice

Majke hendikepirane djece Tuzlanskog Kantona

Koalicija "KOLOSI-BN" Bijeljina

Regionalno udruženje amputiraca Bijeljina

OKI - „Semberija“ Bijeljina

Međuopštinsko udruženje civilnih žrtva rata „CIŽR“ Bijeljina

Humanitarno udruženje žena „ARTA“ Bijeljina

Udruženje za pomoć mentalno zaostalim licima „NADA“ Bijeljina

Streljački klub RVI "ORAO" Bijeljina

KKK - "Bijeljina" Bijeljina

Udruženje slijepih i slabovidnih regije Bijeljina

Udruženje paraplegičara oboljelih od dječije paralize i ostala invalidna lica Bijeljina

Udruženje gluvih i nagluvih regije Bijeljina

Udruženje žena oboljelih od karcinoma dojke "GEA" Bijeljina

Pridružene organizacije koje nisu dio koalicija, a podržale su Kodeks

Sumero

Život sa Down sindromom

UG "BiosPlus" Derventa

Savez gluhih i nagluhih BiH (SGN BiH)

DOŽIVLJAJ AS/ME OŠTETI šta me oslovljavaš, TAK DA VLA VAS!

SHIA je švedska krovna organizacija unutar pokreta organizacija osoba s invaliditetom Švedske koji radi u ime 29 organizacija članica.

Poštivanje ljudskih prava

Unutar Švedskog pokreta organizacija osoba s invaliditetom postoji duga tradicija rada s perspektive prava.

Naša vizija je društvo u kojem su sve osobe jednake i prava svih osoba se poštuju. Da bi se to ostvarilo pravo, kontrola nad vlastitim životom je odlučujuća. Stoga podržavamo mogućnost organizovanja ljudi i stvaranje jakih organizacija koje mogu upravljati procesom zagovaranja. Proces putem kojeg će se prava i potrebe članova i obezbjediti.

Program 2011 – 2013

Program Shia 2011- 2013 ima osnovni cilj da organizacije osoba s invaliditetom imaju što bolje organizacione kapacitete, znanja i mehanizme u zagovaranju za prava svojih članova, proizašlih iz UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, na lokalnom nivou.

Kodeks koji je pred vama predstavlja produkt zajedničkog rada organizacija osoba s invaliditetom, okupljenih oko Programa Shia 2011-2013, koje djeluju kroz pet koalicija.

Koalicija "KOLOSI-BN" Bijeljina, Koalicija OOSI HNK/HNZ "Zajedno smo jači", Koalicija "Neformalna grupa organizacija osoba s invaliditetom" regije Dobojski, Koordinacioni odbor organizacija osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo, Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona, i pridružene organizacije Sumero, Život sa Down sindromom, UG "BiosPlus" Derventa i Savez gluhih i nagnutih BiH (SGN BiH).

